

Representantforslag 59 S

(2012–2013)

fra stortingsrepresentantene Tord Lien, Svein Harberg, Dagrun Eriksen og Trine Skei Grande

Dokument 8:59 S (2012–2013)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tord Lien, Svein Harberg, Dagrun Eriksen og Trine Skei Grande om studiekvalitet i høyere utdanning

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge må ha som ambisjon å ha høyere utdanningsinstitusjoner i verdenstoppen. Forslagsstillerne merker seg at den nylig fremlagte forskningsmeldingen, Meld. St. 18 (2012–2013), i større grad enn tidligere vektlegger koblingen mellom god kvalitet i høyere utdanning og forskningspolitikken. Forslagsstillerne er tilfreds med dette, men mener at det i forlengelsen av forskningsmeldingen også bør utarbeides en studiekvalitetsmelding, som behandler studiekvalitet i bredden og dybden. Kvalitetsreformen ble behandlet i Stortinget i 2001, og Stortinget behandlet en stortingsmelding med statusrapport for kvalitetsreformen i 2008. Forslagsstillerne mener det er på tide å følge opp dette med en stortingsmelding om studiekvalitet.

Hvordan man skal måle studiekvalitet, hvordan studentenes faglige nivå oppleves av arbeidsgiverne og hvordan man kommuniserer med omgivelsene om de forskjellige studiestedenes kvalitet er blant punktene som bør tas opp i en slik melding.

Rapporten «Oppfatninger om kvalitet i høyere utdanning» (NOKUT, 2013) viser at kvaliteten i høyere utdanning ikke har utviklet seg i tråd med intensjonene i kvalitetsreformen. Særlig tydelig er dette på bachelornivå. Forslagsstillerne mener dette gir grunn til bekymring, og viser til at utdanningsinstitusjonene

ikke har omsatt mulighetene kvalitetsreformen ga dem til å styrke kvaliteten i tilbudet til studentene.

Frafall og kvalitet

Forslagsstillerne er opptatt av det store frafallet man ser også innenfor høyere utdanning. Statistisk sentralbyrå har vist at hele 37 prosent av dem som var nye studenter i 1999 ikke hadde fullført graden sin ti år senere. Andelen som slutter før de har fullført studiene har økt med to prosentpoeng på ti år. I tillegg til at frafall er dyrt for den enkelte student, koster det store frafallet staten enorme summer hvert år. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning (NOKUT) har beregnet frafallet for bachelorutdanningene i teknologi og pedagogikk. Basert på frafallstallene fra NOKUT har Norsk studentorganisasjon (NSO) beregnet frafallet på ingeniør- og lærerutdanningene til å ha en årlig samfunnskostnad på minst 224 mill. kroner.

Ifølge Statistisk sentralbyrås (SSBs) fremskrivninger vil veksten i etterspørselen etter høyt utdannet arbeidskraft fortsette også i de neste to tiårene. Uten en videre økning i studietilbøyeligheten, med tilhørende ekspansjon i tallet på studieplasser, vil det bli et betydelig underskudd på personer med høyere utdanning av lavere grad og et noe mindre underskudd på personer med lengre universitetsutdanninger. For den siste gruppen vil etterspørselsveksten bli særlig stor for naturvitere og personer med økonomisk-administrativ bakgrunn. Men også etterspørselen etter samfunnsvitere og jurister regner man med vil øke betydelig. Bedre studiekvalitet og høyere gjennomføringsgrad er derfor en vesentlig faktor for å sikre arbeidslivet tilgang på kompetansearbeidskraft.

Relevans, skaperkraft og innovasjon

Hvilken relevans har dagens utdanninger for arbeidslivet og samfunnet for øvrig, og hvordan kan de

omsettes til verdiskapende virksomhet? Dette er spørsmål som også hører hjemme i en studiekvalitetsmelding. Forslagsstillerne mener at innovasjonsevne – skaperkraft – er et godt kvalitetsparameter for utdanningen. Å få omsatt teori og ideer til praksis er positivt både for den enkelte student, for utdanningsinstitusjonene og for samfunnet som helhet.

I samfunnsdebatten kan man få inntrykk av at innovasjon bare er noe som foregår i en garasje hvor to teknologer utvikler et nytt apparat, men innovasjon er mye mer enn det. Den amerikanske forskeren Rosabeth Moss Kanter har formulert følgende:

«Innovasjon er utvikling og utnyttelse av nye ideer.»

Denne definisjonen har danskene tatt til seg, og de bruker i dag denne definisjonen:

«Innovasjon er ny og kjent viten som bringes i anvendelse i nye sammenhenger.»

Innovasjon kan skje i alle fagretninger, og finner sted i tjenesteproduksjon, i offentlig sektor, helsesektoren og så videre, ikke bare i industri- og næringsliv. Innovasjon handler også om kultur, og forutsetter at man har innbyggere med kompetanse på mange felt, ikke bare innen real-/teknologifag, men også innen samfunnsfagene og humaniora. Å få flere humanister og samfunnsvitere til å tenke mer bevisst rundt kreativitet og verdiskaping ved for eksempel å delta i Venture Cup og oppsøke miljøer som Oslo Teknopol, Movation, Gründerforeningen med flere, vil ha betydning for kvalitetsutviklingen og stimulering av skaperkraften i akademia.

Et samfunns forutsetninger for å klare å gjøre forskningsresultater om til innovasjon er mange, og det finnes kompliserte sammenhenger. Noen felles kjennetegn for de samfunn, industrier og forskningsmiljøer som lykkes, finnes det imidlertid. Slike kjennetegn er kompetente forskningsmiljøer med god mottakskapasitet i industrien i form av høyt utdannet arbeidskraft og tilgang på risikovillig kapital. Dessverre kommersialiseres for få av nyvinningene i Norge. Årsakene til dette er sammensatt, men manglende koordinering av det statlige virkemiddelapparatet er én av dem. I tillegg er gründerkultur og kultur for samarbeid med næringslivet innen akademia svakere i Norge enn i mange andre land. Amerika er et eksempel på et land hvor denne kulturen er langt sterkere, og som også lykkes bedre med å konvertere gode forskningsresultater til innovasjon og verdiskaping.

Studentaktiv forskning

En tydeligere prioritering av studentaktiv forskning er nødvendig for å styrke studiekvaliteten, noe som også kommer til uttrykk i Meld. St. 18 (2012–2013). Ved å satse på studentaktiv forskning vil man

oppnå flere ting. For det første gir det studentene et verdifullt innblikk i hvordan faget deres anvendes i forskningsøyemed. For det andre bidrar det til å minne om viktigheten av forskning på alle fagområder, og ikke minst er det viktig for å vekke studentenes interesse for forskning som karrierevei. Studentaktiv forskning vektlegges i dag innenfor enkelte studieretninger, men forslagsstillerne mener det er et mye større potensial for studentaktiv forskning i alle utdanningsretninger. Dette forutsetter at nasjonale utdanningsmyndigheter setter tydelige forventninger om dette i styringsdialogen med utdanningsinstitusjonene, og at ambisjonene i Meld. St. 18 (2012–2013) i større grad konkretiseres.

Bedre studiefinansiering

For å kunne fullføre studiene på en god måte, og helst på normert tid, må studentene gis gode rammevilkår. Norge har i dag mange gode velferdsordninger for studenter som gjør det mulig å velge å studere uavhengig av økonomisk eller sosial bakgrunn. Forslagsstillerne mener det er viktig å ha et nivå på studiefinansieringen som står i forhold til studentenes faktiske utgifter. Mange studenter arbeider ved siden av studiene, noe som gir dem verdifull erfaring og en nødvendig inntekt. For at studentene ikke skal straffes for dette, mener forslagsstillerne at grensen for hva studenter kan tjene uten å få avkortning i stipendet, må heves.

Internasjonalisering

Internasjonalisering utgjør en stor merverdi for norsk høyere utdanning. Skal man lykkes med en strategi for å styrke studiekvaliteten, må norske utdanningsinstitusjoner i langt større grad benytte seg av de mulighetene internasjonalisering gir. Norske studenter som reiser ut på utveksling tar med seg nye impulser når de kommer tilbake til Norge. Utenlandske studenter som reiser til Norge på utveksling stimulerer også de norske utdanningsmiljøene. I tillegg til dette er internasjonalisering også viktig for å rekruttere flere utenlandske forskere og undervisningspersonell til norske institusjoner. Forslagsstillerne mener derfor at en strategi for å øke studiekvaliteten må inneholde konkrete ambisjoner for hvordan en kan styrke internasjonaliseringen ved norske utdanningsinstitusjoner.

Sentre for fremragende utdanning

Forslagsstillerne har merket seg at regjeringen har opprettet Sentre for fremragende utdanning. Forslagsstillerne vil understreke betydningen av at disse sentrene aktivt samarbeider med institusjonene og deler kunnskap om hvordan en kan styrke kvaliteten på studiene. Det er verdifullt for utdanningsinstitusjonene å kunne trekke veksler på et mangfold av

fagmiljøer som kan bidra med innspill for å styrke studiekvaliteten. Det må derfor etableres slike sentre på flere fagområder.

Sentre for fremragende forskning

Sentrene for fremragende forskning er en av spydspissene i norsk forskningssatsing. Forslagsstillerne mener disse miljøene med fordel burde ta større del i undervisningen ved institusjonene de tilhører. Å trekke veksler på miljøer som er fremst på sine felt vil utvilsomt bidra til en heving av studiekvaliteten. Det virker positivt på studentenes motivasjon å se hvordan faget de studerer anvendes av forskere, samt at det gir dem muligheten til å få innsikt i det siste av kunnskapsutvikling innenfor sitt fagfelt.

Fleksible stillingskategorier

Forslagsstillerne mener man må se nærmere på hvordan utdanningsinstitusjoner kan knytte til seg verdifull ekstern kompetanse. En mulighet er å opprette flere stillingskategorier som gjør det mulig å ansette ekstern kompetanse i deltidsstilling. Et eksempel er å opprette en amanuensis II-stilling, etter modell av lektor II-stillingen i den videregående skolen. På denne måten vil man f.eks. kunne knytte til seg medarbeidere med doktorgrad som ikke arbeider i universitets- og høyskolesektoren, men som ønsker å undervise i en redusert stilling. Et slikt tiltak vil også kunne bidra til å bygge ned barrierer mellom utdanningsinstitusjoner og arbeidslivet. Gevinsten for studentene er at de møter undervisningspersonell som på en god måte kan gi dem innsikt i hvordan kompetansen de tilegner seg brukes i arbeidslivet.

Praksis

Praksis er en viktig del av mange studier, spesielt profesjonsstudier. Forslagsstillerne mener likevel flere studier med fordel kan tilby studentene praksisperioder i løpet av utdanningsløpet. Praksis vil gi dem flere og gode referanserammer gjennom de videre studiene. Forslagsstillerne ønsker derfor at det som et ledd i en strategi for å styrke studiekvaliteten iverksettes forsøksprosjekt med praksis innenfor flere utdanningsfelt, utover dagens profesjonsutdanninger. Ambisjonen på sikt bør være at alle studenter får mulighet til å ta praksis én gang i løpet av studieløpet.

Robuste fagmiljøer

Hos Samordna opptak er antallet studier nær doblet de ti siste årene, fra 713 studier i 2001 til 1 321

studier i 2013. Dette er et enormt antall for et så lite land som Norge. I tillegg har man en svært spredt og fragmentert struktur i UH-sektoren. Eksempelvis er det 39 institusjoner som tilbyr økonomisk-administrative fag, 28 skoler tilbyr sykepleierutdanning, 17 skoler tilbyr sosiologi og 19 skoler tilbyr lærerutdanninger. Forslagsstillerne mener derfor at man som et ledd i arbeidet med å styrke studiekvaliteten også må analysere strukturen på universitets- og høyskolesektoren. Kvalitet i tilbudet til studentene skal tillegges avgjørende vekt. Sterke fagmiljøer styrker tilbudet til studentene, og det må derfor etableres en struktur som balanserer mellom ønsket om et desentralisert utdanningstilbud og etablering av sterke og robuste fagmiljøer. Nye digitale løsninger for desentralisert utdanning gir nye muligheter for å oppnå dette. En analyse av strukturen for sektoren bør derfor inngå som en del av strategien for å styrke studiekvaliteten.

Status å undervise!

I Norge bruker man begrepene «undervisningsplikt» og «forskningsfri». Dette gir feil signaler og underspiller viktigheten av at akademiske institusjoner skal utdanne gode studenter ved å tilby undervisning av høy kvalitet. Tradisjonelt har nettopp underviserrollen vært sentral og forbundet med høy status. Ordet doktorgrad kommer fra det latinske docere, «å undervise», og har blitt forkortet fra latin: licentia docendi, «lisens til å undervise», og betød at man hadde rett til å forelese ved universitetene.

Norske utdanningsinstitusjoner kan her ta lærdom og inspirasjon fra USA, der rollen som underviser har høyere status. Den amerikanske professoren Robert Marc Friedman er blant dem som har undervist både i USA og i Norge, og Friedman merket seg at undervisning og studentkontakt har høyere status blant akademikere i USA enn i Norge:

«Dersom en professor fikk mindre enn 85 prosent score i studentenes evaluering på mitt institutt på universitetet i San Diego, ble han eller hun innkalt til instituttets bestyrer for å forklare seg. På flere eliteuniversiteter får de ansatte beskjed om at de ikke kan sette forskning foran undervisning.»

(Robert Marc Friedman til Morgenbladet 6. juni 2008.)

Forslagsstillerne ser det som viktig å utrede tiltak for å styrke undervisningskomponenten innen høyere utdanning, og mener dette hører naturlig med i en stortingsmelding om studiekvalitet.

Forslag

På bakgrunn av dette fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding om studiekvalitet i høyere utdanning.

22. mars 2013